

Một số trao đổi về phương pháp sử dụng tình huống trong giảng dạy lý luận chính trị

Võ Thị Hoài*

*Trường Chính trị tỉnh Nghệ An

Received: 19/9/2024; Accepted: 26/9/2024; Published: 03/10/2024

Abstract: Political theoretical education is an important task in the Party's ideological work to equip learners with Marxist-Leninist theoretical knowledge, Ho Chi Minh's ideology and the Party's guidelines in a basic way. Fundamental and systematic, helping learners build a worldview and scientific discussion methods, improve their level of thinking, improve leadership capacity, political skills, and revolutionary ethical products, and complete good communication tasks. Teaching political theory subjects has its own "specific", so innovation and application of new teaching methods are necessary to reduce the "dryness" of the subject. The method of using situations in teaching political theory is an active teaching method, contributing to improving the quality of teaching.

Keywords: Teaching methods; resolve situations; teaching quality; political theory, political school.

1. Đặt vấn đề

“Trường chính trị cấp tỉnh có chức năng tổ chức đào tạo, bồi dưỡng cán bộ lãnh đạo, quản lý của hệ thống chính trị cấp cơ sở, cán bộ, công chức, viên chức ở địa phương về lý luận chính trị - hành chính; chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước; kiến thức và chuyên môn, nghiệp vụ về công tác xây dựng Đảng, chính quyền, Mặt trận Tổ quốc và các đoàn thể chính trị - xã hội; kiến thức về một số lĩnh vực khác; tham gia tổng kết thực tiễn, nghiên cứu khoa học về xây dựng Đảng, xây dựng hệ thống chính trị ở địa phương”^[1]

Thực hiện chủ trương “Đổi mới phương pháp giảng dạy và học tập theo hướng lấy người học làm trung tâm, gắn việc học tập lý luận ở trường với đời sống xã hội, thực tiễn công tác ở cơ sở; tăng cường quản lý các khâu tự học, tự nghiên cứu, liên hệ, xử lý tình huống... giúp người học hiểu sâu, nắm chắc kiến thức để rèn luyện phương pháp tư duy, cách phân tích xử lý những vấn đề nảy sinh từ thực tiễn lãnh đạo, quản lý ở cơ sở” công tác giảng dạy ở các trường chính trị cấp tỉnh đã và đang có sự thay đổi mạnh mẽ từ việc sử dụng các phương pháp giảng dạy truyền thống sang sử dụng nhiều hơn các phương pháp giảng dạy tích cực với sự hỗ trợ của các phương tiện dạy học hiện đại.

Một trong những giải pháp quan trọng để nâng cao chất lượng dạy học là đổi mới phương pháp dạy học, đặc biệt là việc tăng cường áp dụng các phương pháp dạy học tích cực. Trong đó, phương pháp dạy học sử dụng tình huống là một phương pháp giúp phát

triển năng lực, sự sáng tạo và vai trò chủ động của học viên (HV). Nhờ tính năng động của phương pháp này mà giữa giảng viên (GV) và HV có thể hình thành quan hệ tương hỗ, cùng tương tác để tiếp cận bài học.

2. Những vấn đề chung về phương pháp sử dụng tình huống trong dạy học

Tình huống là một hoàn cảnh thực tế, trong đó chứa đựng những mâu thuẫn, xung đột. Người ta phải đưa ra một quyết định trên cơ sở cân nhắc các phương án khác nhau. Tình huống cũng có thể là một hoàn cảnh gắn với câu chuyện có cốt chuyện, nhân vật, có chứa đựng xung đột, có tính phức hợp được viết ra để minh chứng một vấn đề hay một số vấn đề của cuộc sống thực tế. “Ở mức độ phổ quát nhất thì mọi tình huống đều có giá trị dạy học, bởi lẽ bất kỳ tình huống nào cũng đều hàm chứa những tri thức về các sự kiện, tri thức về kỹ năng và phương pháp giải quyết chúng”^[1].

Tình huống trong dạy học là những tình huống thực hoặc mô phỏng theo tình huống thực, được cấu trúc hoá nhằm mục đích nâng cao tính thực tiễn của môn học. Sau khi đã được cung cấp các kiến thức lý thuyết, một tình huống đưa ra sẽ giúp HV có cách nhìn sâu hơn và thực tiễn hơn về vấn đề lý thuyết đã được học. Thông qua việc xử lý tình huống, HV sẽ có điều kiện để vận dụng linh hoạt các kiến thức lý thuyết.

Để giải quyết tình huống, HV được yêu cầu làm việc theo nhóm. Quá trình này HV cùng trao đổi, thảo luận, chia sẻ kiến thức, thông tin, hình thành các kỹ năng như trình bày, tranh luận, bảo vệ ý kiến của

mình, biết tôn trọng và lắng nghe ý kiến người khác. Đây là phương pháp không những giúp người học nâng cao tính tích cực, chủ động, khả năng sáng tạo mà còn nâng cao kỹ năng phân tích, giải quyết vấn đề, kỹ năng làm việc theo nhóm, kỹ năng trình bày và bảo vệ ý kiến của mình trước đám đông.

HV tại các lớp lý luận chính trị đại đa số đã có những kiến thức cơ bản, đặc biệt là có kinh nghiệm thực tiễn, có trải nghiệm trong công việc và cuộc sống. Bởi vậy, họ đi học là để cập nhật kiến thức, đánh giá được kinh nghiệm của mình, nên không thể chỉ bắt đầu bằng việc tiếp nhận các thông tin một chiều với hi vọng một ngày nào đó những thông tin này sẽ trở nên có ích, mà phải bắt đầu bằng việc chú ý đến những tình huống, mà trong đó, HV có thể tự tìm thấy chính mình cùng với những vấn đề mà họ có thể đã và đang vướng mắc trong thực tiễn hoạt động của bản thân. Những sự kiện và thông tin từ những phạm vi kiến thức khác nhau được sử dụng không phải vì mục đích tích lũy, mà vì nhu cầu phải giải quyết các vấn đề.

Để sử dụng phương pháp tình huống trong giảng dạy, GV cần tiến hành thực hiện đầy đủ quy trình các bước cơ bản sau:

Bước 1: Giới thiệu tình huống: GV cung cấp thông tin, nội dung về tình huống bằng cách phát tài liệu về tình huống qua máy chiếu, giấy khổ lớn, đọc hoặc kể trước lớp học, yêu cầu các HV đóng vai hoặc nhập vai.

Bước 2: Làm việc độc lập
- Dành thời gian để HV đọc, tìm hiểu, nắm thông tin định hình bước đầu về tình huống. Tùy theo mục tiêu giảng dạy, độ phức tạp của tình huống và quy mô lớp học mà GV sẽ quyết định thời lượng sao cho phù hợp.

- GV phải bảo đảm rằng tất cả các HV đã hiểu rõ về nội dung tình huống. Sau khi tìm hiểu về tình huống, các HV phải có khả năng mô tả, đánh giá thông tin, tìm ra những thông tin quan trọng hoặc thông tin còn thiếu trong tình huống. GV cũng có thể đưa ra những chủ đề mới, tạo cơ hội để HV suy nghĩ rộng hơn nội dung môn học nhằm thu hút sự chú ý và mở rộng phong kiến thức của họ.

Bước 3: Làm việc nhóm

- Tùy từng lớp học cụ thể, HV có thể được chia ra thành các nhóm để trao đổi tình huống.

- Nêu rõ nhiệm vụ mà nhóm cần phải hoàn thành, thời gian và cách thức làm việc cũng như trình bày kết quả.

- Nhiệm vụ của các HV khi làm việc nhóm có thể

là xác định, mô tả vấn đề; tìm hiểu nguyên nhân cơ bản của vấn đề; các mối quan hệ giữa vấn đề trong tình huống; đề xuất các giải pháp và dự đoán kết quả của giải pháp...

Bước 4: Seminar cả lớp

- Các nhóm trình bày kết quả làm việc nhóm của mình; GV có thể quyết định các trình bày phù hợp dựa vào khả năng về phương tiện vật chất, thời gian cho phép.

- Cả lớp cùng trao đổi, tranh luận về các ý kiến đã trình bày. Sự thành công của hoạt động này sẽ có ý nghĩa quyết định rất lớn đến sự thành công của việc sử dụng phương pháp tình huống.

- GV có thể chuẩn bị để gọi mở, thúc đẩy hoặc phát triển cuộc trao đổi, tranh luận chứ không chỉ đạo, áp đặt làm giảm tính chủ động sáng tạo, tư duy linh hoạt của HV.

- GV cần chuẩn bị tinh thần sẽ gặp những nhóm thiếu nhiệt tình, hoặc không sẵn sàng tham gia. Việc dự đoán các phản ứng của HV đối với tình huống sẽ giúp GV hình dung cách thức trình bày, đưa ra những câu hỏi hướng dẫn, cung cấp thêm những thông tin bổ trợ để bảo đảm việc trao đổi, tranh luận thành công và kịp thời can thiệp khi các luồng thông tin chệch hướng.

- Khi các HV trao đổi, GV có thể ghi chép lại, tóm tắt những gì đã đạt được, chưa đạt được, đưa ra những câu hỏi hướng HV chuyển tới các mục tiêu khác của tình huống.

Bước 5: Tổng kết

- GV có thể yêu cầu HV tóm tắt những gì mà họ cho là quan trọng, hoặc hỏi HV họ đã đạt những kinh nghiệm gì qua tình huống.

- GV cũng có thể đưa ra tóm tắt của mình về tình huống gồm những thông tin, yếu tố, những vấn đề quan trọng nhất.

3. Một số trao đổi khi áp dụng phương pháp sử dụng tình huống trong giảng dạy lý luận chính trị

Tình huống trong giảng dạy lý luận chính trị là một sự kiện, một vấn đề hay một loạt sự kiện và vấn đề có liên quan với nhau trong lĩnh vực hoạt động cụ thể (trong công tác Đảng, trong hoạt động quản lý nhà nước hay các tổ chức đoàn thể...). Trong sự kiện, vấn đề đó không chỉ bao gồm những dữ kiện bao quanh mà còn chứa đựng các ý kiến: sai, đúng; đồng thuận, phản đối... khác biệt nhau, dựa vào đó người ta có thể đưa ra những quyết định. Những mô tả đó có thể được thể hiện bằng nhiều hình thức như: trên giấy, bằng phim ảnh, kể chuyện, đóng kịch hay diễn tập.

Tình huống phải cấp thiết, mang tính thời sự và

điền hình; dựa trên nội dung của môn học nhưng đồng thời cũng hướng vào những vấn đề mà HV quan tâm. Bởi vậy, không thể xây dựng một tình huống và áp dụng cho mọi lớp học vì đặc thù đối tượng HV của mỗi lớp đào tạo, bồi dưỡng lý luận chính trị sẽ là khác nhau; cần có sự tính toán, điều chỉnh sao cho phù hợp. Tình huống dành cho lớp trung cấp lý luận chính trị sẽ khác với tình huống dành cho các lớp bồi dưỡng kiến thức quản lý nhà nước; tình huống dành cho bậc chuyên viên sẽ khác với chuyên viên chính... có nhiều tình huống có thể dùng rộng rãi; ngược lại, có những tình huống mang tính riêng biệt. Điều đó sẽ giúp người học có cảm giác tình huống này thực sự là dành cho mình và từ đó họ được “sắm vai” ngay trong quá trình đào tạo, bồi dưỡng và thực sự quan tâm đến việc giải quyết tình huống được đặt ra.

Tình huống phải đầy đủ, phản ánh đúng thực tế. Đó là điều rất cần thiết, bởi cho dù tình huống có thú vị đến mấy nhưng xa rời thực tế thì cùng lắm cũng chỉ có ý nghĩa giúp thay đổi không khí lớp học chứ không mang tính ứng dụng thiết thực. Và vì vậy, nó cơ bản không giúp ích gì cho hoạt động học tập. Tuy nhiên, đôi khi GV cũng cần “biến hóa” tình huống cho phù hợp với mục tiêu của nội dung cần chuyên tải. Mục đích của việc hư cấu là để HV rèn luyện kỹ năng chọn lọc thông tin cần thiết, kỹ năng phân tích và tổng hợp. Vì vậy, biến hóa ở đây được hiểu là đôi khi GV cần khéo léo lồng ghép vào tình huống những thông tin dư thừa bằng các yếu tố bên lề... để tăng độ khó của tình huống và kích thích sự tham gia của người học.

Cần bám sát những vấn đề chính yếu trong tình huống. Khi biên soạn tình huống luôn luôn nhớ tới vấn đề cốt lõi đó, cung cấp đầy đủ thông tin, dữ liệu để người học có thể hiểu rõ tình tiết của tình huống. Tuy vậy, các dữ liệu cần phải được trình bày rải rác trong suốt tình huống, đòi hỏi HV phải nghiên cứu, tìm tòi để phát hiện ra những dữ liệu và mối liên hệ giữa chúng với nhau để giải quyết vấn đề. Tuy nhiên, nếu nêu quá nhiều chi tiết rườm rà cũng sẽ làm rối vấn đề, vì vậy cần gạt bỏ những chi tiết thực sự không cần thiết.

Ngoài ra, một yêu cầu quan trọng nữa là các tình huống được đưa vào từng nội dung chuyên đề giảng dạy cần được góp ý, thẩm định, đánh giá bởi những người có chuyên môn và kinh nghiệm. Hoạt động này thường được lồng ghép đồng thời với khâu thông qua bài giảng trước khi lên lớp của GV trong từng khoa chuyên môn.

Khi đã có tình huống đảm bảo các yêu cầu cơ bản thì GV cần điều khiển, hướng dẫn để hoạt động xử

lý tình huống diễn ra đúng mục tiêu của hoạt động giảng dạy. GV có thể gợi mở cho cuộc thảo luận liên quan đến vấn đề tình huống bằng cách đặt các câu hỏi như: vấn đề trong tình huống là gì? Nó có quan trọng không? Hãy nêu những giải pháp mà anh/chị tìm thấy để giải quyết vấn đề thảo luận trong tình huống? anh/chị sẽ giải quyết như thế nào trong trường hợp này? Tại sao? Anh/chị có đồng ý với cách giải quyết nêu trên không? Tại sao?...

4. Kết luận

Ở nước ta, công cuộc đổi mới đất nước đang đi vào chiều rộng lẫn chiều sâu ở khắp các lĩnh vực của đời sống xã hội, mục tiêu công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước đang đặt ra yêu cầu rất cao đối với nguồn lực con người. Con người trở thành vốn quý nhất, là lực lượng chính của sự nghiệp xây dựng đất nước và là mục tiêu của chủ nghĩa xã hội. Hoàn cảnh trên đã đặt ra yêu cầu phải phát triển giáo dục toàn diện nhằm tạo ra những con người có phẩm chất chính trị, tri thức khoa học và năng lực hoạt động thực tiễn nhằm góp phần quan trọng trong việc đáp ứng nguồn nhân lực trước yêu cầu của thời đại mới. Một trong những giải pháp quan trọng nhằm nâng cao chất lượng đào tạo nguồn nhân lực là đổi mới phương pháp dạy học. Dạy học sử dụng phương pháp tình huống là một phương pháp quan trọng nhằm tạo ra hứng thú, nâng cao tính tích cực học tập và phát triển tư duy sáng tạo của người học. Để vận dụng hiệu quả phương pháp này trong giảng dạy các môn lý luận chính trị, GV cần tích cực nghiên cứu và áp dụng sáng tạo, góp phần nâng cao chất lượng giảng dạy tại các trường Chính trị./

Tài liệu tham khảo

- [1]. Ban Bí thư Trung ương Đảng (khóa XII) (2018), *Quy định số 09-QĐ/TW ngày 13/11/2018 của về chức năng, nhiệm vụ, tổ chức bộ máy của trường chính trị tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương*, Hà Nội.
- [2]. Đặng Vũ Hoạt (2002), *Giáo trình xêmina về Lý luận dạy học*, Trường Đại học Sư phạm Hà Nội
- [3]. Nguyễn Duy Bắc, (2004), *Một số vấn đề lý luận và thực tiễn về dạy và học môn Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh trong trường đại học*, NXB Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [4]. Nguyễn Văn Hộ (2002), *Lý luận dạy học*, NXB Giáo dục.
- [5]. Trương Tất Thắng, Vũ Thị Bích Ngọc (2015), *Một số giải pháp đổi mới phương pháp giảng dạy môn Chủ nghĩa Mác - Lênin ở các trường đại học hiện nay*, Tạp chí Giáo dục lý luận, Hà Nội.